

1 Mitä lakitermi "lapsen huolto" käytännössä tarkoittaa? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?

Vanhempainvastuulla tarkoitetaan niitä vanhempien velvollisuuksia, tehtäviä ja oikeuksia, joiden tavoitteena on lapsen henkilökohtaisten oikeuksien ja omistusoikeuksien samoin kuin lapsen edun suojeleminen ja edistäminen. Vanhempien on huolehdittava lapsesta hänen kehitystarpeidensa ja kykyjensä mukaisesti. Vanhempi ei voi luopua huoltajuudesta. Vanhempien on keskusteltava ja sovittava lapsen kanssa hänen huoltoonsa liittyvistä yksilöllisistä näkökohdista lapsen ikä ja kypsyyssaste huomioon ottaen.

Lapsen huoltoon kuuluu huoltajan oikeus ja velvollisuus suojella lapsen henkilökohtaisia oikeuksia, jotka liittyvät terveyteen, kehitykseen, hoitoon ja suojeluun, kasvatukseen ja koulutukseen, yhteydenpitoon sekä asuinpaikan valintaan. Huoltajalla on myös oikeus ja velvollisuus hoitaa lapsen omaisuutta. Lisäksi lapsen huoltoon kuuluu vanhempien oikeus ja velvollisuus edustaa lasta hänen henkilökohtaisiin oikeuksiinsa, omistusoikeuksiinsa ja muihin lapsen etuun liittyvissä asioissa.

2 Kuka lapsen huoltaja yleensä on?

Vanhemmilla on oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsesta tasapuolisesti, yhdessä ja yhteisymmärryksessä. Jos vanhemmat eivät asu yhdessä vakituisesti, heidän on sovittava huoltajuutta koskevista järjestelyistä laatimalla suunnitelma yhteishuoltajuudesta. Myös tuomioistuin voi tehdä päätöksen yhteishuoltajuudesta. Tällöin tuomioistuimen päätös perustuu vanhempien sopimiin järjestelyihin, jotka koskevat kaikkia yhteishuoltajuussuunnitelmaan kuuluvia merkityksellisiä asioita. Yhteishuoltajina toimivien vanhempien on pyrittävä ratkaisemaan kaikki ongelmat sopimalla.

Kumpikin vanhempi vastaa lapsen huollosta kokonaan, osittain tai siinä määrin kuin jotakin lapsen kannalta erityisen merkittävää asiaa koskevan päätöksen tekemiseksi on tarpeen. Edellä mainituissa tilanteissa toisen vanhemman huoltajuutta voidaan rajoittaa ainoastaan tuomioistuimen päätöksellä lapsen etu huomioon ottaen. Jos vanhemmat vastasivat yhdessä lapsen huollosta ennen toisen vanhemman kuolemaa, jälkeensä jääneen vanhemman on toisen vanhemman kuoleman tai kuolleeksi julistamisen jälkeen otettava vastuulle lapsen huoltajuus ilman erillistä tuomioistuimen päätöstä. Kumpi tahansa vanhempi voi vastata lapsen huollosta myös yksin asiaa koskevan tuomioistuimen päätöksen perusteella, jos vanhemmat eivät ole pystyneet sopimaan yhteishuoltajuussuunnitelmasta tai vaihtoehtoista järjestelyä oikeuskäsittelyn aikana. Tällöin tuomioistuimen on asetettava etusijalle vanhempi, joka on osoittanut olevansa halukas yhteistyöhön ja yhteishuoltajuutta koskevan sopimuksen tekemiseen.

3 Voidaanko lapselle määrätä muu huoltaja, jos lapsen vanhemmat eivät kykene tai ovat haluttomia toimimaan lapsensa huoltajina?

Jos vanhempi on alaikäinen tai menettänyt oikeustoimikelpoisuutensa jollakin huoltajuuden osa-alueella, hänen huoltajuutensa keskeytetään oikeudellisten esteiden takia. Keskeytyksen voimassaolon aikana kyseinen vanhempi voi huolehtia lapsen päivittäisistä tarpeista yksin, yhdessä toisen vanhemman kanssa tai yhdessä holhoojan kanssa, joka on nimetty asiaa koskevien perhelain säännösten mukaisesti. Kyseinen vanhempi ei saa edustaa lasta ja, jos hän on menettänyt oikeustoimikelpoisuutensa, hän ei saa edustaa lasta asioissa, joihin liittyvän oikeustoimikelpoisuutensa hän on menettänyt. Lapsen edustajana toimii tällöin toinen vanhempi tai holhooja, jonka on toimittava kyseisen toisen vanhemman toiveiden mukaisesti.

Jos lapsen vanhemmat tai jompikumpi vanhempi ja holhooja ovat eri mieltä siitä, miten lasta tulisi edustaa tärkeissä lapseen liittyvissä päätöksissä, tuomioistuin voi lapsen, toisen vanhemman tai holhoojan pyynnöstä antaa hakemusmenettelyssä päätöksen siitä, kuka lasta kyseisessä asiassa edustaa. Tuomioistuin päättää lapsen, jommankumman vanhemman tai sosiaaliturvakeskuksen pyynnöstä hakemusmenettelyssä huoltajuuden keskeyttämisestä (huoltajuuden keskeyttäminen todellisten esteiden takia), jos jompikumpi vanhempi on poissaoleva tai hänen kotipaikkansa ei ole tiedossa tai jos jompikumpi vanhempi ei objektiivisista syistä kykene huolehtimaan lapsesta pitkään aikaan. Kyseinen vanhempi ei saa toimia huoltajana sinä aikana, jolloin hänen huoltajuutensa on edellä mainituista syistä keskeytetty. Keskeytyksen aikana toinen vanhempi toimii huoltajana yksin tai lapsi otetaan huostaan perhelain nojalla. Tuomioistuin päättää lapsen, vanhemman, jonka huoltajuus on keskeytetty, tai sosiaaliturvakeskuksen pyynnöstä hakemusmenettelyssä todellisiin esteisiin perustuvan huoltajuuden keskeyttämisestä, jos kyseisiä syitä ei enää ole.

Jos vanhemmilla on yhteishuoltajuus ja toinen heistä kuolee, jälkeensä jäänyt vanhempi jatkaa lapsen hoitoa yksin. Jos yksinhuoltajana toiminut vanhempi kuolee, tuomioistuin päättää lapsen, jälkeensä jääneen vanhemman tai sosiaaliturvakeskuksen pyynnöstä hakemusmenettelyssä lapsen huoltajuuden uskomisesta jälkeensä jääneelle vanhemmalle, jos se on lapsen edun mukaista. Jos molemmat vanhemmat ovat kuolleet, sosiaaliturvakeskus vastaa lapsen huollon järjestämisestä. Huoltajana toimiva vanhempi voi eläessään testamentilla tai notaarin vahvistamalla asiakirjalla (ns. ennakkopäätöksellä/-määräyksellä, kroaaticiksi *anticipirana naredba*) nimetä henkilön, jonka hän arvioi voivan parhaiten huolehtia lapsesta hänen kuolemansa jälkeen. Jos lapselle nimetään vanhemman kuoltua holhooja, lapsen mielipide ja jälkeensä jääneen vanhemman toiveet on otettava huomioon, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. Lapsi otetaan huostaan perhelain 224 §:n nojalla, jos tämän vanhemmat ovat kuolleet, kadonneet tai tuntemattomia tai jos näiden asuinpaikka ei ole ollut tiedossa ainakaan kuukauteen; jos vanhemmat ovat menettäneet huoltajuutensa; jos vanhemmat ovat menettäneet oikeustoimikelpoisuutensa asioissa, jotka ovat edellytyksenä huoltajana toimimiselle, eivät ole uskoneet lapsen huoltajuutta henkilölle, joka täyttää huoltajana toimimisen edellytykset, tai ovat antaneet lapsen adoptoitavaksi. Lasten asioihin erikoistunut sosiaaliturvakeskus tekee tällöin perhelain 225 §:n nojalla päätöksen lapsen huollon järjestämisestä ja holhoojan nimeämisestä. Lasten asioihin erikoistunut sosiaaliturvakeskus voi uskoa lapsen päivittäisen huollon nimetyn holhoojan, jonkun muun henkilön, sijoitusperheen, lastenkodin tai sosiaalitoimen alalla toimivan oikeushenkilön vastuulle, jollei perhelaisa muuta säädetä.

Asiantuntijan arvon perusteella toteutetaan toimenpiteitä lapsen henkilökohtaisten oikeuksien ja edun suojelemiseksi, jos todetaan, että lapsen oikeuksia ja etua on loukattu tai että lapsen oikeudet, etu ja kehitys ovat vaarantuneet. Lapsen oikeuksien katsotaan vaarantuneen, jos hoito on riittämätöntä, jos lapsella on psykososiaalisia vaikeuksia (jotka näkyvät hänen käytöksessään, tunneperäisinä ongelmina, koulunkäyntiongelmina tai muina hänen kehityksensä liittyvinä ongelmina) tai jos on syytä olettaa, että kyseisiä vaikeuksia on odotettavissa.

Lapsen oikeuksien ja edun suojelemiseksi sosiaaliturvakeskus voi

- 1) ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin lapsen sijoittamiseksi kodin ulkopuolelle,
- 2) antaa varoituksen lapsen huoltoon liittyvän virheen tai laiminlyönnin johdosta,
- 3) järjestää vanhemmille lapsen huoltoon liittyvää ammattiapua ja tukea ja
- 4) järjestää vanhemmille tehokasta ammattiapua ja valvoa vanhempien lastenhoitoa.

Lapsen henkilökohtaisten oikeuksien ja edun suojelemiseksi, tuomioistuin voi

- 1) sijoittaa lapsen tilapäisesti ulkopuolisen henkilön huostaan, sijaisperheeseen tai sosiaalihuollon laitokseen,

- 2) antaa lähestymiskiellon,
- 3) kieltää vanhempia asumasta samassa kodissa lapsen kanssa ja uskoa lapsen päivittäisen huollon kolmannelle henkilölle, sijaisperheelle tai sosiaalihuollon laitokselle,
- 4) tarjota tukea lapsen kasvatukseen, jos lapsella on käytösongelmia, sijoittamalla hänet sijaisperheeseen tai sosiaalihuollon laitokseen, tai
- 5) peruuttaa vanhempien oikeuden toimia lapsen huoltajina. Osana lapsen oikeuksien ja edun suojelemiseen liittyviä toimenpiteitä perhelaisa säädetään myös lapselle tarjottavasta tilapäissijoituksesta, lapsen tilapäisestä huoltajuudesta ja lapsen kanssa yhdessä asumista koskevan oikeuden kumoamisesta.

4 Kuinka huoltajuudesta päätetään silloin kun vanhemmat eroavat tai muuttavat erilleen?

Vanhempainvastuuseen liittyvät asiat voidaan ratkaista yhteishuoltajuussuunnitelmassa tai tuomioistuimen päätöksellä.

Yhteishuoltajuussuunnitelma on vanhempien välinen kirjallinen sopimus, jossa määritellään, miten vanhemmat jakavat huoltajuuden silloin, kun he eivät asu pysyvästi yhdessä perheenä. Yhteishuoltajuussuunnitelmaan on kirjattava

- 1) lapsen asuinpaikka ja sen osoite,
- 2) aika, jonka lapsi viettää kummankin vanhemman kanssa,
- 3) miten tärkeistä lasta koskevista asioista sovitaan ja miten tärkeät lasta koskevat tiedot jaetaan,
- 4) sen vanhemman, jonka luona lapsi ei asu, maksaman elatusavun määrä sekä
- 5) se, miten tulevat kysymykset ratkaistaan. Vanhemmat voivat laatia yhteishuoltajuussuunnitelman itse tai osana pakollista neuvontamenettelyä tai perheasiain sovittelumenettelyä.

Jos vanhemmat eivät pysty sopimaan yhteishuoltajuussuunnitelmasta tai jos tuomioistuin hylkää sen, kumpi tahansa vanhempi tai lapsi voi nostaa kanteen ratkaistakseen kysymykset, jotka koskevat sitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu, huoltajuuden järjestämisestä, toisen vanhemman tapaamisoikeutta tai lapsen elatusta. Osapuolten esittämät pyynnöt eivät sido tuomioistuinta menettelyssä, jossa ratkaistaan, kumman vanhemman luona lapsi asuu, miten huoltajuus järjestetään tai miten toisen vanhemman tapaamisoikeus toteutetaan. Tuomioistuin voi tehdä kyseiset päätökset vanhempien välisen sopimuksen mukaisesti, jos se katsoo, että sopimus on lapsen edun mukainen.

Tuomioistuin määrää viran puolesta, kumman vanhemman luona lapsi asuu, muista huoltajuuteen liittyvistä seikoista, toisen vanhemman tapaamisoikeudesta ja lapsen elatuksesta päätöksellä, jolla aviosuhde katsotaan lopullisesti kariutuneeksi, avioliitto mitätöidään tai myönnetään avioero, sekä muissa tapauksissa, jos vanhemmat eivät asu yhdessä, tai päätöksellä, joka liittyy vanhemmuuden kiistämiseen, jos kyseisen päätöksen antaminen on mahdollista ja tarpeen oikeusmenettelyn tulos ja tapaukseen liittyvät tosiseikat huomioon ottaen.

5 Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, miten sopimus saadaan oikeudellisesti sitovaksi?

Jotta yhteishuoltajuussuunnitelma olisi täytäntöönpanokelpoinen, se voidaan toimittaa tuomioistuimeen hakemusmenettelyn yhteydessä, jolloin tuomioistuin voi tarkistaa suunnitelman sisällön ja hyväksyä tai hylätä sen perhelain säännösten nojalla. Yhteishuoltajuussuunnitelmaa voidaan muuttaa lapsen iän ja kypsyysasteen mukaan tai jos muutokset ovat perusteltuja olosuhteissa tapahtuneiden huomattavien muutosten takia. Jos suunnitelmaa muutetaan, se olisi toimitettava tuomioistuimelle hakemusmenettelyn yhteydessä, jotta tuomioistuin voi tarkistaa sen sisällön ja hyväksyä tai hylätä muutokset.

Tuomioistuin voi päättää siitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu, toisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevista järjestelyistä ja muista huoltajuuteen liittyvistä seikoista vanhempien välisen sopimuksen mukaisesti, jos se katsoo, että sopimus on lapsen edun mukainen. Jos vanhemmat valitsevat yhteishuoltajuuden, sopimuksessa on sovittava kaikista tärkeistä yhteishuoltajuussuunnitelmassa käsitellyistä asioista. Mitä tulee oikeussuojakeinoihin tai tuomioistuimen päätöksen muuttamiseen, vanhempien yhteishuoltajuutta koskevaan sopimukseen perustuvalla tuomioistuimen päätöksellä on sama oikeusvaikutus kuin tuomioistuimen hyväksymällä yhteishuoltajuussuunnitelmalla. Huoltajuutta tai toisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevaan tuomioistuimen päätökseen ei tarvitse liittää selittäviä huomautuksia, jos päätös perustuu edellä mainittuun vanhempien väliseen sopimukseen yhteishuoltajuudesta.

6 Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltajuudesta, mitä muita keinoja asian ratkaisemiseksi on tuomioistuin käsitellyn lisäksi?

Jos vanhemmat eivät pysty sopimaan yhteishuoltajuussuunnitelmasta, sosiaaliturvakeskus kannustaa heitä tekemään sopimuksen perheasiain sovittelumenettelyssä, paitsi jos tapaukseen ei lain mukaan voi soveltaa sovittelua. Jos avioeroa hakevat vanhemmat eivät pysty sopimaan yhteishuoltajuussuunnitelmasta, sosiaaliturvakeskus ilmoittaa heille, että jommankumman puolison hakemuksesta aloitetun avioeromenettelyn yhteydessä tuomioistuin viran puolesta

- 1) antaa päätöksen, jossa vahvistetaan, kumman vanhemman luona lapsi asuu, muut huoltajuutta koskevat järjestelyt, toisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevat järjestelyt ja lapsen elatus,
- 2) kuulee lasta perhelain nojalla ja
- 3) nimittää erityisholhoajan lapselle perhelain säännösten mukaisesti.

7 Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, mistä lapseen liittyvistä asioista tuomari voi päättää?

Tuomioistuin päättää viran puolesta perhelain 413 §:n nojalla, kumman vanhemman luona lapsi asuu, muista huoltajuusjärjestelyistä, toisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevista järjestelyistä ja lapsen elatuksesta päätöksellä, jolla aviosuhde katsotaan lopullisesti kariutuneeksi, avioliitto mitätöidään tai myönnetään avioero, sekä muissa tapauksissa, jos vanhemmat eivät asu yhdessä, tai päätöksellä, joka liittyy vanhemmuuden kiistämiseen, jos kyseisen päätöksen antaminen on mahdollista ja tarpeen oikeusmenettelyn tulos ja tapaukseen liittyvät tosiseikat huomioon ottaen. Tuomioistuin voi

- 1) rajoittaa lapsen ja toisen vanhemman välistä yhteydenpitoa tai kieltää sen kokonaan,
- 2) määrätä, että asiantuntijan on valvottava tapaamisia,
- 3) määrittää toimenpiteen, jolla lapsen oikeuksia ja etua suojellaan tapauksen olosuhteiden edellyttämällä tavalla tai
- 4) määrätä äiti- tai isäpuolen tapaamisoikeuteen liittyvistä järjestelyistä, jos kyseinen henkilö asui lapsen kanssa ja huolehti hänestä ennen avioliiton purkamista.

Tuomioistuimen on menettelyssä, jossa päätetään toisen vanhemman tapaamisoikeudesta, ilmoitettava perhelain 417 §:n nojalla vanhemmille, että yhteys toiseen vanhempaan on erityisen tärkeä lapsen hyvinvoinnin kannalta sekä kannustettava vanhempia sopimaan asiasta ja osallistumaan perheasiain sovittelumenettelyyn, jos tapaukseen ei liity perheväkivaltaa. Jos vanhemmat eivät pääse sopimukseen, tuomioistuimen on varmistettava, että paikka, jossa lapsen on tarkoitus tavata toista vanhempaa, on lapselle sopiva toisen vanhemman maantieteelliset ja aikarajoitukset huomioon ottaen. Tuomioistuimen päätöksessä on ilmoitettava yksityiskohtaiset tiedot siitä, millä tavalla, milloin ja mistä toinen vanhempi voi hakea ja mihin palauttaa lapsen, sekä tarvittaessa yksityiskohtaiset tiedot tapaamiseen liittyvistä kustannuksista. Tuomioistuin liittää päätöksen selittäviin huomautuksiin kirjallisen varoituksen, jossa ilmoitetaan yksityiskohtaisesti oikeudelliset seuraamukset (kuten sakko, vankeus tai päätös muuttaa tuomioistuimen päätöstä siitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu), jotka vanhemmalle langetetaan, jos hän ei noudata velvoitettaan helpottaa lapsen tapaamista toisen vanhemman kanssa.

Tuomioistuin voi perhelain 418 §:n nojalla määrätä toisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevassa menettelyssä yhdestä tai useammasta toimenpiteestä, jolla varmistetaan päätöksen täytäntöönpano, jos se epäilee, että vanhempi, jonka luona lapsi asuu, ei todennäköisesti noudata yhteydenpitoa koskevaa päätöstä. Erityisesti tuomioistuin

- 1) nimeää henkilön avustamaan päätöksen tai toisen vanhemman tapaamisen mahdollistavien järjestelyjen täytäntöönpanossa ja

2) määrätä vanhemman, jonka luona lapsi asuu, tallettamaan käteisvakuuden.

Kun tuomioistuin määrää tällaisista toimenpiteistä, se ottaa erityisesti huomioon vanhemman, jonka luona lapsi asuu, aiemman käytöksen.

Tuomioistuin voi perhelain 419 §:n nojalla määrätä toisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevassa menettelyssä yhdestä tai useammasta toimenpiteestä, jolla varmistetaan lapsen palauttaminen tai estetään vanhempaa, jolla on tapaamisoikeus, kaappaamasta lasta (tuomioistuin voi esimerkiksi määrätä vanhemman, jolla on tapaamisoikeus, luovuttamaan passinsa toimenpiteen määränneelle tuomioistuimelle ajaksi, jonka hän viettää lapsen kanssa, tai tallettamaan käteisvakuuden, kieltää tätä luovuttamasta tai kiinnittämästä omaisuuttaan ja kirjata kyseinen kieltä julkisiin rekistereihin, määrätä vanhempi, jolla on tapaamisoikeus, käymään säännöllisesti valtuutetussa viranomaiselimestä, kuten sosiaaliturvakeskuksessa, yhdessä lapsen kanssa paikassa, jossa tapaamiset toteutetaan, määrätä tapaamispaikan, kieltää lasta poistumasta maasta, jossa tapaaminen tapahtuu, ja kirjata tällaista kieltoa koskevat tiedot kansalliseen tai kansainväliseen tietojärjestelmään). Kun tuomioistuin määrää tällaisista toimenpiteistä, se ottaa erityisesti huomioon tapaamisoikeutta käyttävän vanhemman aiemman käytöksen.

Perhelain 421 §:n mukaan huoltajuutta tai toisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevia järjestelyjä koskevaan tuomioistuimen päätökseen ei tarvitse liittää selittäviä huomautuksia, jos päätös perustuu vanhempien väliseen sopimukseen, joka on saavutettu perhelain säännösten mukaisesti, tai jos päätös on ilmoitettu suullisesti kaikkien osapuolten läsnä ollessa ja kaikki osapuolet ovat ilmoittaneet, etteivät ne aio turvautua oikeussuojakeinoihin.

8 Jos tuomioistuin päättää, että huoltajuus kuuluu yksin toiselle vanhemmista, tarkoittaako tämä, että hän saa päättää kaikista lasta koskevista asioista kysymättä toiselta vanhemmalta?

Perhelain 99 §:n nojalla vanhemman on edustettava lasta yksin sellaisissa huoltajuasioissa, joissa toisen vanhemman huoltajuutta on rajoitettu perhelain säännösten tai tuomioistuimen päätöksen nojalla.

Perhelain 105 §:ssä säädetään, että molemmat vanhemmat voivat vastata lapsen huollosta kokonaan, osittain tai siinä määrin kuin jotakin lapsen kannalta erityisen tärkeää asiaa koskevan päätöksen tekemiseksi on tarpeen. Edellä mainituissa tilanteissa toisen vanhemman huoltajuutta voidaan rajoittaa ainoastaan tuomioistuimen päätöksellä lapsen etu huomioon ottaen. Jos vanhemmat vastasivat yhdessä lapsen huollosta ennen toisen vanhemman kuolemaa, jälkeensä jääneen vanhemman on toisen vanhemman kuoleman tai kuolleeksi julistamisen jälkeen otettava vastuulleen lapsen huoltajuus ilman erillistä tuomioistuimen päätöstä. Yksinhuoltajuspäätöksen yhteydessä tuomioistuin päättää myös siitä, edustaako vanhempi, jolle huoltajuus myönnetään, lasta yksin lapsen tärkeimpiin henkilökohtaisiin oikeuksiin liittyvissä asioissa vai tarvitaanko tähän perhelain 100 §:ssä tarkoitettu toisen vanhemman suostumus (lapsen edustamisella hänen tärkeimpiin henkilökohtaisiin oikeuksiinsa liittyvissä asioissa tarkoitetaan edustamista lapsen nimen tai pysyvän tai tilapäisen kotipaikan muuttamiseen tai hänen uskontonsa valintaan tai muuttamiseen liittyvissä asioissa).

Riippumatta siitä, vastaavatko vanhemmat yksin vai yhdessä lapsensa huollosta, kummallakin vanhemmalla on perhelain 110 §:n nojalla oikeus tehdä itsenäisesti lapsen päivittäistä huoltoa koskevia päätöksiä silloin, kun lapsi on kyseisen vanhemman hoidossa. Kiireellisissä tilanteissa eli silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa, kummallakin vanhemmalla on oikeus päättää lapsen edun kannalta välttämättömistä toimista ilman toisen vanhemman suostumusta. Vanhemman on kuitenkin ilmoitettava niistä toiselle vanhemmalle mahdollisimman pian.

Riippumatta siitä, vastaavatko vanhemmat yksin vai yhdessä lapsensa huollosta, heillä on velvollisuus vaihtaa lapsen terveyttä, kasvatusperiaatteita, koulunkäyntiä ja harrastuksia koskevia tietoja. Tällaisen tiedonvaihdon on oltava nopeaa, avointa ja ainoastaan lapseen liittyvää.

Kumpikaan vanhempi ei saa väärinkäyttää yhteistyövelvoitettaan toisen vanhemman kontrolloimiseen.

Edellä mainitun lisäksi perhelain 112 §:n mukaan vanhemmalla, jonka huoltajuutta on rajoitettu tietyissä asioissa, on oikeus pitää yhteyttä lapseen, tehdä lapsen päivittäistä huoltoa koskevia päätöksiä, ryhtyä kiireellisiin toimiin tilanteissa, joissa lapseen kohdistuu välitön uhka, ja saada tietoja merkittävistä olosuhteista, jotka liittyvät lapsen henkilökohtaisiin oikeuksiin. Kyseisiä oikeuksia voidaan rajoittaa tai ne voidaan peruuttaa tuomioistuimen päätöksellä, jos se on tarpeen lapsen edun suojelemiseksi. Vanhempi, joka ei ole vastuussa lapsen huollosta, voi pyytää toiselta vanhemmalta tietoja lapsen henkilökohtaisiin oikeuksiin liittyvistä merkittävistä olosuhteista, jos se on hänen oikeutetun etunsa mukaista ja jos se ei ole ristiriidassa lapsen edun kanssa. Kiistatilanteessa tuomioistuin tekee lapsen tai toisen vanhemman pyynnöstä hakemusmenettelyssä päätöksen, jolla varmistetaan lapsen edun suojeleminen.

9 Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mitä se käytännössä merkitsee?

Perhelain 108 §:n mukaan vanhempien, joilla on yhteishuoltajuus, on tehtävä lapsen kannalta tärkeät päätökset yhdessä tai annettava niille suostumuksensa. Lapsen kannalta tärkeät päätökset liittyvät lapsen edustamiseen asioissa, jotka koskevat lapsen tärkeimpiä henkilökohtaisia oikeuksia, lapsen omaisuutta ja omistusoikeuksia. Lapsen kannalta tärkeät päätökset voivat olla myös päätöksiä, jotka vaikuttavat merkittävästi lapsen elämään, kuten yhteydenpitoon hänelle läheisten henkilöiden kanssa, poikkeuksellisiin lääketieteellisiin toimenpiteisiin tai hoitoihin ja lapsen oikeuteen valita koulu. Kaikkiin tällaisiin päätöksiin on saatava toisen vanhemman suostumus. Poikkeustapauksissa, esimerkiksi kiireellisissä lääketieteellisissä toimenpiteissä, sovelletaan potilaan oikeuksien suojelusta annettuja erityissäännöksiä. Perhelain 100 § sisältää säännöksiä lapsen edustamisesta hänen tärkeimpiin henkilökohtaisiin oikeuksiinsa liittyvissä asioissa (lapsen nimeen tai pysyvään tai tilapäiseen kotipaikkaan liittyvissä muutoksissa tai hänen oikeuteensa valita uskonto tai vaihtaa sitä). Lapsen edustamista hänen tärkeimpiin henkilökohtaisiin oikeuksiinsa liittyvissä asioissa pidetään pätevänä, jos lasta edustava vanhempi on saanut siihen toiselta vanhemmalta, jolla myös on lapsen edustamisoikeus, kirjallisen suostumuksen. Lakisääteisissä asioissa ei vaadita toisen vanhemman suostumusta, jos vanhempi, jonka luona lapsi asuu, on saanut suostumuksen sosiaaliturvakeskukselta. Jos lasta edustava vanhempi ei saa kirjallista suostumusta, tuomioistuin voi lapsen tai jommankumman vanhemman pyynnöstä antaa hakemusmenettelyssä päätöksen siitä, kumpi vanhempi edustaa lasta kyseisessä asiassa lapsen edun suojelemiseksi.

Perhelain 101 § sisältää säännöksiä lapsen edustamisesta hänen omaisuuteensa tai omistusoikeuksiinsa liittyvissä asioissa.

Perhelain 109 §:n mukaan tilanteessa, jossa vanhemmat, joilla on oikeus edustaa lasta, eivät pääse sopimukseen lapsen kannalta tärkeistä asioista, tuomioistuin antaa lapsen tai jommankumman vanhemman pyynnöstä hakemusmenettelyssä päätöksen siitä, kumpi vanhempi edustaa lasta kyseisessä asiassa. Jos tärkeät päätökset liittyvät lapsen henkilökohtaisiin oikeuksiin, vanhempien on osallistuttava pakolliseen neuvontamenettelyyn ennen hakemusmenettelyn vireillepanoa.

10 Minkä tuomioistuimen tai viranomaisen puoleen tulee kääntyä, jos halutaan laittaa lapsen huoltoasia vireille? Mitä muodollisuuksia tähän liittyy ja mitkä asiakirjat hakemukseen tulee liittää?

Hakemukset on toimitettava ja kanteet jätettävä alueellista toimivaltaa käyttävään kunnalliseen tuomioistuimeen.

Siviiliprosessilain (*Zakon o parničnom postupku*) 34 §:n mukaan kunnalliset tuomioistuimet päättävät ensimmäisen oikeusasteen menettelyissä riita-asioista, jotka koskevat aviosuhteen lopullista kariutumista, avioliiton mitätöintiä ja avioeron myöntämistä; vanhemmuuden toteamista tai kiistämistä; sitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu; sekä huoltajuutta tapauksissa, joissa on samanaikaisesti tehtävä päätös aviosuhteen lopullisesta kariutumisesta, avioliiton mitätöinnistä tai avioeron myöntämisestä.

Perhelain mukaan alaikäisen lapsensa yhteishuoltajina toimivien puolisoitten on osallistuttava pakolliseen neuvontaan ennen kuin he jättävät avioeroa koskevan hakemuksen tai aloittavat muun huoltajuuteen tai tapaamisoikeuteen liittyvän menettelyn. Perhelain säännöksiä, joissa käsitellään pakollista neuvontaa, johon alaikäisen lapsensa yhteishuoltajina toimivien aviopuolisoiden on osallistuttava ennen avioerohakemuksen jättämistä, sovelletaan soveltuvin osin myös pakolliseen neuvontaan, jota edellytetään ennen huoltajuuden ja toisen vanhemman tapaamisoikeuden määrittämistä koskevan hakemuksen tekemistä, kun vanhempien yhteiselämä on kariutunut lopullisesti. Laissa säädetään tapauksista, joissa ei turvauduta pakolliseen neuvontaan.

Pakollinen neuvonta alkaa heti, kun jompikumpi osapuoli on esittänyt sitä koskevan pyynnön. Pyyntö on tehtävä kirjallisesti tai suullisesti (rekisteriin kirjattavana ilmoituksena) sosiaaliturvakeskukselle. Pakollisia neuvontapalveluja tarjoaa sen sosiaaliturvakeskuksen asiantuntijaryhmä, jolla on alueellinen toimivalta lapsen pysyvällä tai tilapäisellä kotipaikalla tai paikkakunnalla, jossa av(i)opuolisoiden viimeinen yhteinen, pysyvä tai tilapäinen koti oli. Pakolliseen neuvontamenettelyyn osallistuvat kaikki perheenjäsenet (edustajien käyttö ei ole sallittua). Kun pakollinen neuvonta on ohi, sosiaaliturvakeskus laatii raportin, joka on voimassa kuusi kuukautta neuvonnan päättymisestä.

Osapuolten on osallistuttava ensimmäiseen perheasiain sovittelutilaisuuteen ennen kuin he voivat jättää avioerohakemuksen.

Se, mitä asiakirjoja vaaditaan, riippuu hakemuksen tyypistä (riita-asiat, jotka koskevat avioliittoa, vanhemmuuden määrittämistä tai kiistämistä, huoltajuutta tai tapaamisoikeutta, yhdessä tehty avioerohakemus tai yhteishuoltajuussuunnitelman hyväksymistä koskeva hakemus). Niiden lisäksi hakijan on toimitettava raportti pakollisesta neuvonnasta / todistus osallistumisesta ensimmäiseen perheasiain sovittelutapaamiseen / yhteishuoltajuussopimus.

11 Mitä menettelyä näissä asioissa sovelletaan? Onko kiireellisiä tilanteita varten erityistä menettelyä?

Toimivaltaisten elinten on käsiteltävä kiireellisinä kaikki perhelain soveltamisalaan kuuluvat lapsia koskevat menettelyt. Niiden on samalla varmistettava lapsen edun suojeleminen.

12 Myönnetäänkö oikeudenkäyntikuluihin oikeusapua?

Kyllä. Asiasta säädetään maksutonta oikeusapua koskevassa laissa.

13 Voiko lapsen huoltoa koskevaan päätökseen hakea muutosta?

Kyllä. Osapuolet voivat hakea muutosta ensimmäisen oikeusasteen päätökseen 15 päivän kuluessa sen tiedoksiantamisesta, ellei siviiliprosessilaissa toisin säädetä. Erityisissä perhelain mukaisissa hakemusmenettelyissä annettuihin ensimmäisen oikeusasteen päätöksiin voi hakea muutosta, ellei laista muuta johdu. Päätökseen voi hakea muutosta 15 päivän kuluessa sen tiedoksiantamisesta.

14 Joissain tapauksissa lapsen huolto koskevan päätöksen täytäntöönpanoa täytyy hakea tuomioistuimelta tai toiselta viranomaiselta. Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Asiassa on käännyttävä alueellista toimivaltaa käyttävän kunnallisen tuomioistuimen puoleen. Täytäntöönpanomenettelyssä noudatetaan täytäntöönpanolain säännöksiä. Myös perhelakiin sisältyy erityissäännöksiä, joiden tarkoituksena on varmistaa sellaisten toimenpiteiden täytäntöönpano, jotka koskevat lapsen luovuttamista toiselle vanhemmalle ja tapaamisoikeuden toteutumista (perhelain 509–525 §).

15 Millä tavoin tulee menetellä, jos halutaan, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tässä jäsenvaltiossa?

Ulkomaisten tuomioistuimen antaman päätöksen tunnustamista on haettava lainvalintaa koskevan lain mukaisesti.

Kroatia on 1. heinäkuuta 2013 alkaen soveltanut tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003. Kyseisen asetuksen III lukua sovelletaan soveltuvin osin vanhempainvastuuta koskevien tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamiseen. Päätöksen tunnustamista / tunnustamatta jättämistä, täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai täytäntöönpanoa koskeva hakemus on toimitettava alueellista toimivaltaa käyttävään kunnalliseen tuomioistuimeen.

Hakemukset ja kanteet on toimitettava alueellista toimivaltaa käyttävään kunnalliseen tuomioistuimeen.

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 säännöksiä sovelletaan ulkomaisten tuomioistuinten antamien päätösten tunnustamis- ja täytäntöönpanomenettelyihin.

16 Minkä tuomioistuimen puoleen tulee tässä jäsenvaltiossa kääntyä, jos halutaan vastustaa sitä, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan? Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Muutoksenhakemus on toimitettava kunnalliseen tuomioistuimeen. Ratkaisun asiassa antaa maakunnallinen tuomioistuin.

Muutoksenhakumenettelyyn sovelletaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 ja siviiliprosessilain säännöksiä.

17 Mitä lakia tuomioistuin soveltaa lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä silloin kun lapsi tai osapuolet eivät asu tässä jäsenvaltiossa tai kun he ovat eri maiden kansalaisia?

Lainvalintaa koskevan lain 40 §:n mukaan vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin sovelletaan sen maan lakia, jonka kansalaisia he ovat. Jos vanhemmat ja lapset ovat eri maiden kansalaisia, asiassa sovelletaan sen maan lakia, jossa heidän kaikkien pysyvä kotipaikka on. Jos vanhemmat ja lapset ovat eri maiden kansalaisia ja heidän kaikkien pysyvä kotipaikka ei ole samassa maassa, asiassa sovelletaan Kroatian lakia, jos lapsi tai toinen vanhemmista on Kroatian kansalainen. Jos vanhempien ja lasten tilanne ei ole mikään edellä kuvatuista, heidän välisiin suhteisiinsa sovelletaan sen maan lakia, jonka kansalainen lapsi on.

Kroatia on 1. tammikuuta 2010 alkaen soveltanut vuonna 1996 tehtyä Haagin yleissopimusta toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa.

Lisätietoja:

Perhelaki (*Obiteljski zakon*, Kroatian virallisen lehden nro 103/15)

Täytäntöönpanolaki (*Ovršni zakon*, Kroatian virallisen lehden nrot 112/12, 25/13 ja 93/14)

Laki lainvalinnasta (*Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima*, Kroatian virallisen lehden nrot 53/91 ja 88/01)

Laki maksuttomasta oikeusavusta (*Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*, Kroatian virallisen lehden nro 143/2013)

Laki tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 täytäntöönpanosta (Kroatian virallisen lehden nro 127/2013)

Neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta.

Päivitetty viimeksi: 16/07/2019

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa.

Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.